

تحلیل دینامیک تاثیرات شبکه های اجتماعی بر کاربران

علی حاجی کتابی^۱، مریم فتح اله^۲، یاسمن سلطانزاده^۳

^۱ استادیار پایه ۳۰، گروه صنایع، دانشگاه علم و فرهنگ، تهران،
Hajiketabi@usc.ac.ir

^۲ کارشناس، گروه مهندسی صنایع، دانشگاه علم و فرهنگ، تهران
Maryam.fatolah@yahoo.com

^۳ کارشناس، گروه مهندسی صنایع، دانشگاه علم و فرهنگ، تهران
Yasaman.soltanzadeh70@gmail.com

چکیده

در جوامع امروز بشری شبکه های مجازی عضو تفکیک ناشدنی زندگی بشر می باشند، که تمام ابعاد سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی بشر را تحت تاثیر خود قرار داده است و می توان آن را نوعی پدیده نوظهور در نظر گرفت که مانند تمام پدیده های نوظهور دیگر بسته به نحوه ی استفاده، دارای جنبه های مثبت و منفی می باشد. کاملاً روشن است که با این وسعت نفوذ در تمام ابعاد زندگی انسان نادیده گرفتن یا حذف آن غیر ممکن است.

با توجه به نفوذ چشمگیر این پدیده در تمام ابعاد زندگی انسان، به همین نسبت از قدرت تخریب بسیار بالایی برخوردار است. قدرت های مطرح جهان امروزی با استفاده از این تکنولوژی و استخراج الگوریتم های فراالبتکاری از داده های بدست آمده به تحلیل و هدایت افکار عمومی می پردازند. متأسفانه به دلیل عدم وجود فرهنگ صحیح استفاده از این پدیده در کشور ما آسیب های جبران ناپذیری به پیکره ی جامعه وارد شده است که از جمله آن می توان به بحران های فردی و اجتماعی اشاره نمود. بنابراین به منظور پیشگیری از آسیب های بیش تر بر جامعه وظیفه داریم تهدید ها را شناسایی کنیم و برای مقابله با آنها مبادرت ورزیم. - با استفاده از روش گذشته نگر پس از مطالعه تعداد کثیری مقاله و با استخراج و تحلیل داده های حاصل از ۴۰۰ پرسشنامه و تحلیل سیستماتیک و پیش بینی، در صورت نادیده گرفتن این مسئله و عدم چاره اندیشی جهت ایجاد فرهنگ استفاده صحیح از اینترنت در آینده نه چندان دور شاهد آسیب های جبران ناپذیری همانند تزلزل بنیان خانواده، بحران های هویتی، مشکلات روحی و جسمی و... خواهیم بود.

کلمات کلیدی

شبکه های اجتماعی، کاربران شبکه های اجتماعی، بحران هویتی، فرهنگ سازی، سیستم پویا

مکانی را در این عرصه بسیار کم رنگ ساخته است. از سوی دیگر بهای اندک، دسترسی آسان با کیفیت مناسب برای همگان سبب گسترش طیف مخاطبان این گونه سرویس ها گردیده است. بهبود سرویس دهی هرروزه و سرعت معجزه آسای پیشرفت این فناوری سبب افزایش روزافزون کاربران شده است. تاجایی که می توان ادعا نمود زندگی پویا در عصر ارتباطات بدون

۱- مقدمه

در دوران نه چندان دور از زندگی بشر مردم جهت برقراری ارتباط و تبادل اطلاعات نیازمند حضور فیزیکی بودند، اما در دوران کنونی و پیشرفت شگفت انگیز تکنولوژی و ادغام فناوری های ارتباطی در این وادی محدودیت زمانی و

تخصص، پرسرعت بودن و پیوستگی با اقبال عمومی روبه شده اند. با استفاده از این شبکه ها ارتباطات از شکل حضوری به دیجیتالی و مجازی تغییر شکل یافته و باعث کاهش ارتباطات فیزیکی و حضور فعال در محیط های فیزیکی گردیده است با این وجود مزایای بسیار زیاد این شبکه ها دلیل استقبال گسترده مردم می باشد

۲-۲- بحران هویت

شبکه های اجتماعی از جمله مهمترین ابزار های ارتباطی در عصر حاضر بشمار می آیند. افراد به خصوص جوانان و نوجوانان در مواجهه با این فضا ها دچار سردرگمی و تردید و اضطراب می شوند. این موضوع باعث بر هم زدن تعادل اجتماعی شده است چرا که در جوامع در حال گذار گنجایش جامعه و راهکاری برای اشاعه فرهنگ این پدیده نو ظهور نادیده گرفته شده است که در نهایت منجر به بروز بحران های هویتی، دینی و ملی شده است. این شبکه با بی معنا کردن و زیر پا گذاشتن مفهوم مکان و زمان مرز های جغرافیایی را در هم شکسته و با به فرهنگ سایر جوامع می گذارد. در نگاه اول این اتفاق بسیار نیک بنظر می رسد اما با کمی دقت به این نتیجه می توان رسید که بدون فرهنگسازی مناسب ممکن است اشخاص به فرهنگ بیگانگان گرایش بیش از حد یافته و از هویت ملی خود دور شوند [۶، ۷، ۸، ۹]. همچنین ممکن است در اثر علاقه مندی و قرار گرفتن در مقابل حجم عظیمی از تبلیغات تمایل به تغییر در شخصیت و سبک زندگی خود پیدا کنند که این تغییر ممکن است به خود واقعی افراد لطمه وارد کرده و آنها را دچار بحران شخصیتی سازد. گاهی ممکن است شخص سعی بر آن داشته باشد که چیزی ماورای شخصیت اصلی خود به نمایش بگذارد. در پی این عمل برای مداومت بخشیدن بر این تظاهرات مجبور به اعمال تغییرات بیشتری می شود. این تغییرات شخص را تحت فشار قرار داده و کاربر از درون دچار خلاء روحی می شود. چرا که عدم توانایی تطابق نیاز های به وجود آمده متاثر از این تظاهرات با شرایط واقعی، شخص را از درون تخریب می کند و به مرور اختلالات و بحران ها رخ می نمایند. از طرف دیگر نمی توان تاثیر پیاپی این ظاهر سازی های دروغین بر سایر کاربر ها را نادیده گرفت که مانند بیماری مسری جامعه و بویژه قشر جوان را آلوده می سازد. عدم توانایی در همسان سازی خود با قشر مرفه و سبک زندگی آنها با گذر زمان باعث بروز تمایزات که موجب انزوا طلبی و متعاقبا کاهش روابط اجتماعی، چه در محیط حقیقی و چه محیط مجازی می شود. بحران هویت اجتماعی موضوع دیگری است که به بررسی آن می پردازیم. زمانی که شخصی که در یک جامعه دارای یک یا چندین نقش است بیش از حد نیاز وقت خود را صرف حضور در این شبکه ها می کند، از حضور خود در قالب نقش اجتماعی غافل شده و مشکلاتی را پدید می آورد [۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳]. در پی بحران هویت شخصی و ملی و اجتماعی، بحران هویت دینی و اعتقادی نیز گریبان گیر جامعه خواهد شد. زمانی که شخص در شبکه های اجتماعی به گشت و گذار می پردازد، گاه خود را درون برخی گروه ها و اجتماعاتی می یابد که در مقابل اعتقادات مذهبی قد علم کرده و کم کم به تضعیف آن می پردازند. شخص ممکن است در ابتدا عکس العمل از خود نشان دهد اما از آنجایی که یکی از اهدافی که شبکه ها اجتماعی غربی به دنبال آن هستند، تضعیف و از بین بردن بنیان اعتقادی جامعه ما می باشد، از طرق مختلف و به تدریج مقدمات فروپاشی اعتقادات کاربر را فراهم می سازد. توهین و بی احترامی به مقدسات به مرور به امری

استفاده از این تکنولوژی امکان پذیر نمی باشد. در حال حاضر طرح دهکده ی جهانی به مدد این تکنولوژی میسر گشته است و کاربران از تمام اقشار از مزیت های بیشمار آن مانند تبادل آزادانه اطلاعات، صرفه جویی در وقت و هزینه و غیره بهره برده اند. اما این پدیده جهانی یک دستاورد بومی به شمار نمی آید و کشورهای غربی پیشگام در این حوزه بوده و هستند، از این رو مطالعات آکادمیک بیشتری نسبت به کشور ما در این زمینه صورت داده اند و به دلیل آنکه از ابتدای پیدایش این فناوری با آن همگام بودند توانسته اند با مرور زمان خود و شرایط زندگی خود را با آن بهتر سازگار سازند و به فرهنگ مناسب تر استفاده از آن دست یابند. از آنجا که کشور ما یک عضو بزرگ از این دهکده جهانی محسوب می گردد بنابراین نفوذ این تکنولوژی کاملاً قابل پیش بینی و امری طبیعی بشمار می رفت که نیازمند اتخاذ سیاست های مناسب و آموزش های بنیادین جهت ایجاد فرهنگ صحیح استفاده از آن در کاربران بلقوه اجتناب ناپذیر می بود. اما متأسفانه ابتدا سیاست انکار و محدودسازی این گونه سرویس ها در دستور کار قرار گرفت که نه تنها سبب جلوگیری از رشد بیش از پیش جمعیت کاربران نشد بلکه زمینه درآمدزایی غیرقانونی، برای افراد سودجو را فراهم آورد. درحالی که سیاست گذاران می توانند با استفاده از متخصصان داخلی و غنای دینی و فرهنگی میهن عزیزمان، با همگامی و حتی پیشتازی در این جریان و با استفاده از این بستر با کمترین هزینه به گسترش ایدئولوژی خود در سطح جهانی بپردازند و در عصری که اطلاعات سرمایه اصلی به شمار می آید یکی از قدرت های اصلی محسوب گردند. بنابراین روند اقتباسی از کشورهای بدون زمینه سازی فرهنگی و برقراری قانون های مناسب سبب بروز مشکلات متعددی در بین کاربران شده است، که میتوان به تغییر در سبک زندگی افراد، گسترش روابط خارج از عرف، بحران های هویتی، اختلالات شخصیتی، ضربه زدن به مفهوم مکان و زمان، تزلزل بنیان خانواده، نقض حریم خصوصی افراد، مشکلات روحی و جسمی اشاره نمود.

۲- مفاهیم

ابتدا به منظور درک یکپارچه به تعریف تعدادی از مفاهیم مهم استفاده شده در این مقاله می پردازیم.

۲-۱- شبکه های اجتماعی

اصطلاح شبکه ی اجتماعی را برای نخستین بار " بارچی بارنز " در سال ۱۹۵۴ مطرح نمود. در ابتدا شبکه اجتماعی عبارتی بود برای نامیدن گروهی از افراد که در میان خود دارای ارتباطات گسترده بودند که یک حلقه دوستانه را تشکیل می دادند. امروزه این عبارت عنوانی است برای برای پایگاه های اطلاعاتی که افراد برای دست یابی به اطلاعات و اخبار و محلی برای ارتباطات و گپ و گفت های دوستانه از آن استفاده می نمایند. افراد در این شبکه ها با به اشتراک گذاری مطالب، عکس، فیلم و فایل های صوتی با یکدیگر ارتباط برقرار می کنند. شبکه های اجتماعی نسل جدیدی از وب سایت های اینترنتی هستند که کاربران عضو آن شده و اجتماعات آنلاین را تشکیل می دهند. این شبکه ها به دلیل در دسترس بودن، کم هزینه بودن، چندرسانه ای بودن، جمع گرایی، تعامل گرا بودن، عدم نیاز به مهارت و

عادی بدل شده و شخص دچار بحران هویت اعتقادی می شود. [۱۵]

۲-۷- مرز سیستم

یک مفهوم مجرد و ذهنی است که اجزای داخل سیستم را از خارج آن جدا می کند. [۲۲]

۲-۳- تزلزل بنیان خانواده

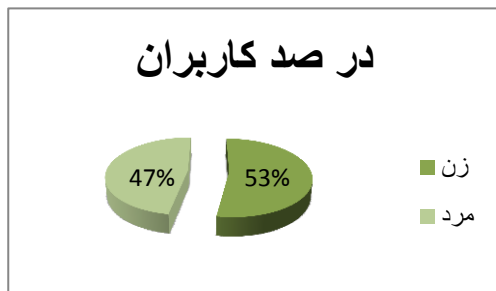
گاه زوج های جوان از این مساله گله مند هستند که همسرشان اکثر اوقات در شبکه های مجازی می گذراند. همین موضوع به مرور با عث بروز خلا های عاطفی در شخص مقابل شده و نیاز به پر کردن این خلاء رخ می نماید. در این مواقع شبکه های مذکور مانند مردابی شخص دوم را درون خود می کشد. از این رو فاصله ها مرتبا افزایش یافته تا جایی که روابط بین زوجین به سردی می گراید. اما این تمام مساله نیست. [۵] در این شبکه ها گاه حریم ها شکسته و روابط فرا تر از دنیای واقعی ظاهر می شوند. بطوری که " شما " ی دنیای حقیقی به " تو " در دنیای مجازی تغییر می کند. به مرور این روابط به سطوح دیگری انتقال می یابند. اندک اندک چارچوب ها شکسته شده و پرده حیا دریده می شود و روابط فرارنا شویی رواج می یابد. زوجین به دلیل اختلافات فراوان و خیانت های صورت گرفته تصمیم به طلاق می گیرند. بدین ترتیب بنیان خانواده که یکی از مهمترین اصول جامعه است از هم پاشیده و فرو میریزد. به دنبال این جدایی ها خلا های عاطفی بیشتر خود را نمایان می سازد از شبکه های اجتماعی مانند منجالبی شخص را در خود می کشد. [۶]

۲-۸- دیدگاه سیستماتیک

شیوه ای برای مطالعه هدف ها است و دنیای اطراف انسان را متشکل از مجموعه هایی می داند که دارای اجزایی هستند و اجزای آنها در تعامل، ارتباط و وابستگی متقابل قرار دارند و به گونه ای مجموعاً یک چرخه را به وجود می آورند [۱۸، ۱۹، ۲۳].

۳- روش محاسبه

پژوهش صورت گرفته به صورت میدانی، با تحلیل داده های حاصل از ۴۰۰ پرسشنامه طراحی شده توسط اساتید این حوزه به مطالعه مشکل پرداختیم. جهت حفظ توازن جامعه مورد مطالعه ۲۰۰ نفر از پرسش شوندگان زن و ۲۰۰ نفر دیگر مرد در نظر گرفته شدند. که واریانس درصد استفاده کنندگان از شبکه های اجتماعی، در نمودار پای زیر نمایش داده شده است.

۲-۴- مدل ریاضی

مدل ریاضی با نمادهای ریاضی تدوین می شود و سیستم مورد نظر را تبیین می نماید. در مدل های ریاضی فرایند کار را ابتدا از مدل های توصیفی آغاز و سپس با انجام اصلاحاتی آن را به زبان ریاضی تدوین می کنیم [۲۴، ۲۱]. این مدل در تمام علوم از جمله مهندسی کاربرد فراوان دارد. در این مقاله از مدل سازی پویا استفاده شده است و شکل (۱) بهترین بلعینیت سیستم، به تحلیل بازخوران مثبت و منفی در شبکه های اجتماعی بر کاربران پرداختیم و به کمک ابزار مدل سازی رفتار این سیستم را پیشبینی نمودیم.

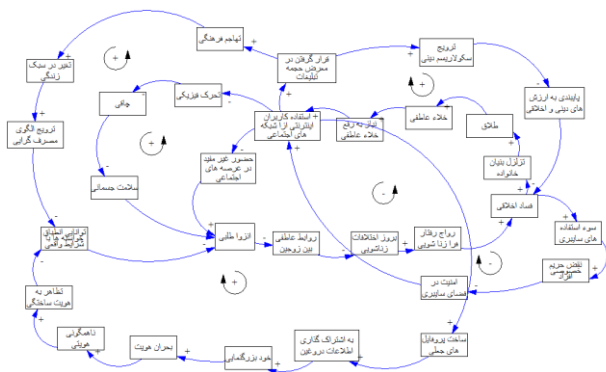
۲-۵- مدل پویا

آن دسته از مدل های ریاضی که در پی توصیف روابطی هستند که با گذر زمان دچار تغییر می شوند، مدل پویا نامیده می شوند. از آن جهت که اکثر سیستم ها موجود دارای این ویژگی هستند لذا دارای ارزش بالاتری نسبت به سایر مدل ها می باشد. [۲۰]

۲-۶- سیستم

مجموعه ای از عناصر و اجزا است که درصدد تحقق هدف خاصی هماهنگ شده و با هم در ارتباط هستند. سیستم متضمن synergy نیروها است. [۱۶، ۱۷]

حال به منظور مطالعه دقیق علمی تاثیرات شبکه های اجتماعی بر کاربران آن ها چهل و دو عدد متغیر در نظر گرفتیم ابتدا به وسیله نرم افزار Vensim نمودار علی- حلقوی آنها را رسم کردیم که در شکل (۲) می توانید آن را مشاهده کنید. سپس به بررسی روابط بین آن ها جهت رسم نمودار جریان پرداختیم.

شکل (۲): علی - حلقوی

متغیر نرخ ورودی RI_i

توابعی که با توجه به متغیر تعریف میشوند q_i, f_i

$$X_i(t + dt) = X_i(t) + (RI_i(t) - RO_i(t))dt$$

$$RI_i(t) = f_i(x_1(t), x_2(t), \dots, x_n(t))$$

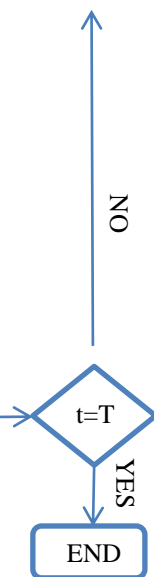
$$RO_i(t) = q_i(x_1(t), x_2(t), \dots, x_n(t))$$

$$x_i(0) = \text{معلوم}; i = 1, 2, 3, \dots, n$$

$$\rightarrow RI_i(0), RO_i(0)$$

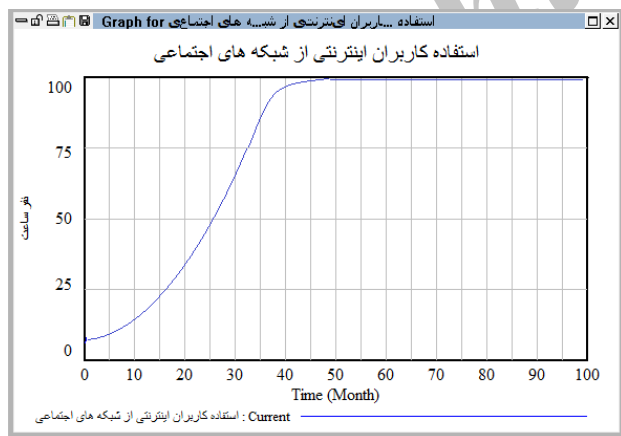
$$X_i(0 + dt)$$

$$t = t_0 + dt$$

شکل (۴): الگوریتم

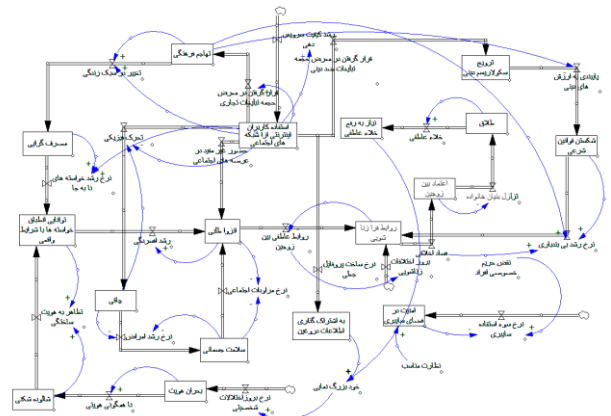
جهت وضوح بیشتر مطلب متغیر استفاده کاربران اینترنتی از شبکه های اجتماعی که متغیر حالتی می باشد، متأثر از تعدادی متغیر نرخ ورودی و خروجی و تعدادی متغیر کمکی می باشد. برای بررسی روند تغییرات این متغیر با توجه به عوامل موثر از الگوریتم فوق استفاده می نماییم. نکاتی که در فرمول نویسی این متغیر لحاظ می شود این است که با توجه به نوع متغیر type را برابر level قرار داده، نمودار روند تغییرات استفاده کاربران اینترنتی از شبکه های اجتماعی به شکل زیر می باشد:

شکل (۵): نمودار خروجی ۱

همانگونه که مشهود است این متغیر از خود رفتار رشد S شکل بروز داده است. رفتار رشد S شکل یا Overshoot از تقابل حلقه های بازخوری مثبت و منفی با تأخیر زمانی ایجاد می شود.

سپس به تعیین نوع متغیر ها (حالت، نرخ، کمکی) پرداختیم و نمودار جریان را که با عنوان شکل (۳) آورده ایم را رسم نمودیم.

شکل (۳): نمودار جریان

در این چرخه متغیر استفاده کاربران اینترنتی از شبکه های اجتماعی هم دارای جریان ورودی است و هم جریان خروجی البته روشن است که مرز واقعی سیستم بسیار بزرگتر است از میزان فضایی که ما در نظر گرفتیم اما حتی این حیظه به ظاهر کوچک هم از متغیر های زیادی تاثیر می پذیرد.

۳-۱- مختصری راجع به فرمول نویسی و نتایج شبیه سازی

در این قسمت به توضیح مختصری در ارتباط با معادلات داینامو می پردازیم. فرمول نویسی موجود در این گزارش مبتنی بر روابط موجود بین هریک از متغیرها تاثیر متقابل آنها بر یکدیگر می باشد. در این قسمت به برخی از نکات اشاره می کنیم. با توجه به نوع متغیر یکی از انواع Auxiliary, constant, lookup, level, initial, data, reality check را انتخاب می کنیم. همچنین باتوجه به ماهیت متغیر واحدی مناسب را برای آن اختیار می کنیم. متغیر جزء یکی از گروه های اصلی و یا control می باشد. در صورت امکان دارای بیشینه ی مقدار (max) و یا کمینه ی مقدار (min) می باشد. ممکن است متغیر دارای مقدار اولیه باشد که در محل مورد نظر آن وارد می شود. البته همانطور که می دانید بنا بر موضوع گزارش اکثر متغیر های از نوع کیفی می باشند و به منظور کمی سازی آن ها همانگونه که مطرح شد از پرسشنامه استفاده شده است. الگوریتم و فرمول های پایه که بر اساس آن ها تمامی متغیرها تعریف و توابع بین آن ها تعریف گردیده است به دین سان می باشد:

هر یک پارامترهای استفاده شده در الگوریتم به شرح ذیل است.

متغیر حالت X_i

متغیر نرخ خروجی RU_i

- [۶] رفعت جاه، مریم و علی شکوری، «اینترنت و هویت اجتماعی»، فصلنامه جهانی رسانه، شماره ۵: ۱-۱۷، ۱۳۸۷
- [۷] خلقتی، مرضیه، بحرانهای هویت های مجازی در گمنامی چت، درس مدیریت بحران، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، ۱۳۸۷
- [۸] ربیعی، علی، «رسانه های نوین و بحران هویت»، فصلنامه مطالعات ملی، سال نهم، شماره ۴: ۱۴۹-۱۷۶، ۱۳۸۷
- [۹] گیبینز، جان و ریمر، بو، سیاست پست مدرنیته، ترجمه منصور انصاری، تهران: نشر گام نو، ۱۳۸۸
- [۱۰] احمد پور، مریم و قادر زاده، امید، " تعامل در فضای سایبری و تاثیر آن بر هویت دینی جوانان " فصلنامه پژوهش جوانان، فرهنگ و جامعه، شماره ۱۳۸۹، ۹۹، ۷۵، ۵
- [۱۱] عباسی قادی، مجتبی؛ خلیلی کاشانی، مرتضی، تأثیر اینترنت بر هویت ملی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی، ۱۳۹۰

۴- نتیجه

با توجه به پیش بینی هایی که محاسبه نمودیم اگر در فرایند کنترل استفاده صحیح کاربران اینترنتی از شبکه های اجتماعی تغییراتی ایجاد نکنیم در آینده نه چندان دور با یک جامعه بیمار که از شاخص های سلامت روانی و جسمانی بسیار پایینی برخوردار است مواجه خواهیم شد حال پرسش اصلی اینجاست چگونه؟

برای ایجاد تغییر در فرایند کنترل ابتدا باید نحوه کنترل کنونی را بررسی کنیم و کاستی های آن را شناسایی کنیم. در حال حاضر به منظور کنترل استفاده کاربران از شبکه های اجتماعی اقدامات غیر کارشناسانه بسیاری صورت گرفته است اما همانطور که مشخص است قدرت بازدارندگی لازم را ندارند. وضع قوانین می بایست با توجه به شرایط فرهنگی و روحیه اجتماعی کشور باشد و نباید قوانین را از دیگر کشورها وام گرفت و از سوی دیگر قوانین باید کاملا واضح و روشن و قابل درک برای همگان باشند که راه گریز را برای متخلفان مسدود کند. از سوی دیگر استفاده از افراد متخصص در زمینه های مختلف این تکنولوژی نوین به منظور بومی سازی آن و بهره گیری از اساتید فرزانه جهت تولید محتوای مناسب و حامل پیام های فرهنگی و اجتماعی با در نظر گرفتن واریانس سنی کاربران جهت تامین انتظارات معقول آن ها و مهم تر از همه موارد ذکر شده فرهنگسازی با استفاده از آموزش تاکاربران بتوانند نحوه صحیح استفاده از این تکنولوژی را فرا گیرند.

مراجع

- [14] Habib Mohammad, the norms of the real and virtual abnormalities, vol. 1, Tehran University Press, 2011
- [15] Arvaneh, Pedram, the role of social networks in so-called modern societies, Volume 1, published by Hormozan, 2011
- [16] Jiangtao Qiu, Zhangxi Lin, a School of Information, Southwestern University of Finance and Economics, Chengdu, China: A dynamic framework for exploring organizational structure in social networks, 1 February 2011
- [17] Seok Jong Yu, Dept. of Computer Science, Sookmyung Women's University: The dynamic competitive recommendation algorithm in social network services 6 November 2011
- [18] Mansoureh Takaffoli, Farzad Sangi, Justin Fagnan Osmar R. Dynamics of Social Networks 7th Conference on Applications of Social Network Analysis: Community Evolution Mining in Dynamic Social Networks 2011
- [19] Jennifer C. Kesselheim, MD, MEdA, Alan Schwartz, PhD, Frank Belmonte: A National Survey of Pediatric Residents' Professionalism and Social Networking: Implications for Curricular Development, March 2015
- [20] Yifeng Zeng, Xuefeng Chenc., Gao Congd, Shengchao Qine, Jing Tangb, Yanping Xiangc: Maximizing influence under influence loss constraint in social networks 15 August 2015
- [21] Olga Kornienkoa, b, David R. Schaeferc, Serena Werend, Gary W. Hill: Cortisol and testosterone associations with social network dynamics, 29 June 2015, 31 December 2015
- [22] Romany F. Mansour: Computers
- [23] Rui Guo, Hongzhi Wang, Mengwen Chen, Jianzhong Li, Hong Gao Harbin Institute of Technology, Chin: Future Generation Computer Systems, 18 November 2015
- [24] Yuhua Lia, Changzheng Liua, Ming Zhaob, Ruixuan Lia, Hailing Xiaoa, Kai Wang, Jun Zhang, : Model for dynamic social network, 4 December 2015
- [۱] عاملی، سعیدرضا «دو جهانی شدن ها و جامعه جهانی اضطراب»، نامه علوم اجتماعی، شماره ۲۱: ۱۴۳-۱۳۸۲
- [۲] بوربور حسین بیگی، مریم، بررسی رابطه ها و شکاف ارزشها در بین دونسل، رساله کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، ۱۳۸۳
- [۳] گودرزی، حسین، گفتارهایی درباره جامعه شناسی هویت در ایران، تهران: موسسه مطالعات ملی، ۱۳۸۴
- [۴] گزارش راهبردی، بررسی بحران هویت در ایران، تهران: مرکز تحقیقات استراتژیک، معاونت پژوهش های فرهنگی، ۱۳۸۵
- [۵] گیدنز، آنتونی، جامعه شناسی، ترجمه حسن چاوشیان، تهران: نشر نی، ۱۳۸۶